

TÜRKİYE'DE CUMHURİYET DÖNEMİNDE YETİŞEN PIYANİSTLERİN ÜLKEMİZDE KLASİK MÜZİK ETKİNLİKLERİ VE PİYANO EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Elif KODAK

Balıkesir Ü. Necatibey Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Balıkesir.

Özet

Bu çalışmanın amacı, Cumhuriyet Döneminde yetişen piyanistlerimizin Türkiye'de klasik müzik etkinliklerinin ve piyano eğitiminin günümüzdeki durumuna ilişkin görüşlerini alarak öğrencilerin ve eğitimcilerin bu görüşlerden yararlanmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda, örneklem grubunda yer alan piyano sanatçılarımızdan, sözlü görüşme (mülakat) tekniği ile veriler alınmış, elde edilen veriler işlenerek yorumlanmıştır. Böylece Türkiye'de piyano eğitiminin günümüzde gelmiş olduğu nokta belirlenmeye çalışılmıştır. Sanatçılarımız, ülkemizde evrensel müziğin gelişip yaygınlaşması için özellikle eğitim alanında yapılacak düzenlemelere değinmişlerdir. Bu doğrultuda okullarda seri konserlerin, konferansların verilmesi, orkestra provalarına okullardan öğrencilerin götürülmesi, okullarda müzik dinleme dersleri verilmesi, müzik eğitimi veren kurumların yaygınlaştırılması öne çıkan görüşlerdir. Piyano eğitimi alanında ise, piyanistlerimizin yurt içinde ve yurt dışında aldıkları eğitim sonucu kazandıkları birikimin özellikle lisansüstü düzeyde öğrenciler ile paylaşımları önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Piyano, Piyanist, Piyano Eğitimi

A WORK ON THE OPINIONS OF THE PIANISTS ABOUT THE CLASSICAL MUSIC ACTIVITIES IN OUR COUNTRY AND THE PIANO EDUCATION WHO GREW IN THE REPUBLIC PERIOD IN TURKEY

Abstract

The purpose of this article is to take the opinions of our pianists, about the classical music activities in Turkey and the today's situation of the piano education, who grew in the Republic Period and providing the students and the educationalists to utilize these opinions. In the way of this purpose, some data are taken from our pianists who are in the sample group by the interview technique and these data are commented by processing. So it is tried to be determined the point which the piano education in Turkey came. For the improvement and growing of universal music, our artists touch on the regulations which are especially about education field. For this reason, serial concerts and conferences in the schools, taking students to the orchestra rehearsals, listening to music lessons in the schools, growing the foundations which give education of music are the primarily thought ideas. And in the field of piano education, it is important that sharing the savings which our pianists gain as a result of education in our country or abroad with especially the postgraduate students.

Key words: Piano, Pianist, Piano Education

1. Giriş

Piyano, 19. yüzyılda F.Schubert, F.Chopin, R.Schumann gibi besteci-piyanişter sayesinde Avrupa'da Romantik dönemin en gözde çalgısı haline gelmiştir. Ancak Macar besteci ve piyanist Franz Liszt'ten (1811–1876) önce piyano eğitiminde kurallı bir sistem uygulanmamıştır.(1) Liszt, 1846 yılında İstanbul'da da bir konser vermiştir.(2) Bu tarihten sonra, Cumhuriyet dönemine kadar, Türkiye'de piyano eğitiminin Franz Liszt'in, dolayısıyla Macar ekolünün etkisinde geliştiği söylenebilir. İstanbul'da Liszt'in son dönem öğrencilerinden Hedye Hegei, İzmir'de ise Macar Tevfik lakaplı Alessandro Voltan uzun yıllar piyano eğitimciliği yapmıştır. Yine Macar ekolünün temsilcilerinden olan Karl Berger de keman eğitimciliğinin yanı sıra İstanbul müzik yaşamında çeşitli alanlarda etkinlik göstermiş, Türk müzik kültürüne uzun yıllar hizmet eden Ferhunde (Erkin) ve Necdet Remzi Atak'a ilk derslerini vermiştir.(3)

Cumhuriyet'in ilanının ardından, pek çok alanda olduğu gibi müzik alanında da yeni bir politika izlenmeye başlanmıştır. 1924 yılında Musiki Muallim Mektebi kurulmuş, yine aynı yıl Müzika-i Hümayun Ankara'ya taşınarak Riyaseti Cumhur Musiki Heyeti adını almıştır. 1925 yılında ise öğrenim görmek üzere yurt dışına, özellikle Paris'e öğrenciler gönderilmiştir. 1927'den itibaren ülkeye dönen bu müzikçiler Musiki Muallim Mektebi'nde göreve başlamışlar; eğitici, yorumcu veya besteci olarak uzun yıllar Türkiye müzik yaşamına katkıda bulunmuşlardır. Cumhuriyet'in kuruluşunun ilk yıllarında atılan bu önemli adımların, Türkiye Cumhuriyeti'nde müzik eğitiminin ve müzik yaşantısının temellerini oluşturduğu söylenebilir. Bu dönemde orkestra konserlerinin yanı sıra oda müziği konserleri ve resitaller de özellikle iki büyük kentte (İstanbul ve Ankara) gündelik yaşamın bir parçası haline gelmeye başlamıştır. Bu konserler içinde piyano; gerek solo, gerek eşlikçi, gerekse orkestra solisti olarak önemli bir yer tutmaktaydı.

Cumhuriyet'in ilanının ardından müzik eğitimi amacıyla yurt dışına gönderilen öğrencilerin büyük çoğunluğu eğitimlerini Fransa ve Almanya'da sürdürmüşlerdir. Bunun sonucunda Fransız ve Alman ekolleri Türk müzik yaşamına, dolayısıyla piyano eğitimine hakim olmaya başlamıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında piyano eğitimi açısından Ankara ve İstanbul iki önemli merkez olarak öne çıkmaktaydı. İstanbul'da piyano eğitiminden söz edildiğinde en önemli iki isim Cemal Reşit Rey (1904-1985) ve Ferdi Ştatzer'dir. Cemal Reşit Rey, Paris'teki öğrenimi sırasında, o sıralar Paris Konservatuvarı müdürü olan Gabriel Faure'ye çalma fırsatı bulmuş ve onun aracılığı ile Debussy'nin öğrencisi Marguerite Long ile çalışmaya başlamıştır.(4) 1923 yılında bu kurumdan mezun olan Rey, İstanbul Belediye Konservatuvarı'na piyano eğitimcisi olarak davet edilmiştir. Rey'in öğrencileri arasında Aydın Karlıbel, Vedat Kosal ve Tuluyhan Uğurlu gibi piyanistlerimiz bulunmaktadır. Viyana "Hoch-schule für Musik" okulunda Friedrich Wührer ve Franz Schmidt'in öğrencisi olan Ferdi Ştatzer ise 1932 yılında Türkiye'ye gelmiş, İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda uzun yıllar piyano eğitimciliği görevini sürdürmüştür.(5) Ferdi Ştatzer; Aşegül Sarıca, Arın Karamürsel, Verda Erman, Meral Güneyman gibi dünyaca ünlü piyanistlerimizin eğitimciliğini üstlenmiştir.

Yurt dışında eğitim alarak Türkiye’ye dönen gençler daha çok Ankara’daki kurumlarda görev aldıklarından, Cumhuriyet dönemi müzik yaşantısında Ankara’nın daha hızlı bir gelişim gösterdiği söylenebilir. Senfoni orkestrasının verdiği konserlerin yanı sıra; gerek Milli Kütüphane’de, gerekse konservatuvarın kendi salonunda verilen konserler ile Ankara’nın hareketli bir müzik yaşantısı vardı. Bu dönemde Ankara’da piyano eğitiminde öne çıkan en önemli isimler Ferhunde Erkin (Doğ.1909) ve Mithat Fenmen (1916-1982)’dir. Ferhunde Erkin, bir süre, İstanbul’da keman eğitimcisi Karl Berger ile çalışmış, daha sonra Almanya’ya giderek Otto Weinreich’in öğrencisi olmuştur. Almanya’dan döndükten sonra, 1931 yılında Ankara Musiki Muallim Mektebi’nde piyano öğretmeni olarak görev almıştır. Ankara Devlet Konservatuvarı’nın kurulmasının ardından eğitimcilik görevine bu kurumda devam eden Ferhunde Erkin, aynı zamanda konser kariyerini de solist ve eşlikçi olarak uzun yıllar sürdürmüştür, birçok eserin Türkiye’de ilk seslendirilişini gerçekleştirmiştir. Dünyaca ünlü piyanistimiz Hüseyin Sermet, Ferhunde Erkin’in öğrencisidir.

Piyano eğitimine Cemal Reşit Rey’in öğrencisi olarak başlayan Mithat Fenmen ise 1934 yılında gittiği Paris’te dünyaca ünlü piyanist Alfred Cortot ile çalışma fırsatı bulmuştur. 1939 yılında Türkiye’ye dönmüş ve Ankara Devlet Konservatuvarı’nda piyano öğretmeni olarak görev almıştır. Uzun yıllar öğretmen ve idareci olarak bu kurumdaki görevini sürdüren Fenmen, piyano eğitimciliğinin yanı sıra piyano sanatçısı olarak da kariyerini sürdürmüştür. (6) Fenmen’in yetiştirdiği öğrenciler arasında İdil Biret, Gülsin Onay, Güher-Süher Pekinel ve Fazıl Say gibi günümüzde ülkemizi yurt dışında temsil eden önemli isimler bulunmaktadır.

1970 ortalarından itibaren Ankara’da piyano eğitiminde öne çıkan isimlerden biri de geçtiğimiz günlerde kaybettiğimiz Kamuran Gündemir’dir. Gündemir (1935-2006), piyano eğitimine Ankara Devlet Konservatuvarı’nda Ferhunde Erkin ile başlamış, 1958 yılında Paris’e giderek, eğitimini Paris Konservatuvarı’nda (Alfred Cortot gibi) Louis Diemer’in öğrencisi olan Lazare Levy ile sürdürmüştür. 1963 yılında Türkiye’ye dönerek Ankara Devlet Konservatuvarı’nda eğitimcilik görevine başlayan Gündemir, öğrencilerinin uluslararası alanda başarıyı yakalamalarında önemli rol oynamıştır. Gündemir’in öğrencileri arasında Fazıl Say, Muhiddin Dürrüoğlu Demiriz, Emre Elivar ve henüz kariyerlerinin çok başında olan Emrehan Yavuz ve Mertol Demirelli bulunmaktadır.

1950’den sonra, ilk eğitimini Türkiye’de alan pek çok piyano öğrencisi öğrenimlerini yurt dışında, özellikle Paris ve Almanya’da sürdürmüşlerdir. Bu piyanistlerin bir kısmı Türkiye’ye dönerek hem eğitimci hem de konser piyanisti olarak çalışmalarını sürdürmüş, bir kısmı ise yurt dışına yerleşerek kariyerlerine orada devam etmişlerdir. Yurt dışında eğitim alan piyano öğrencilerinin eğitimlerine katkıda bulunan piyanistler arasında Wilhelm Kempff, Alfred Cortot, Nadia Boulanger, Lazare Levy, Lucette Descaves, David Levine, Rudolf Serkin, Claudio Arrau, Pierre Sancan ve Friedrich Wührer gibi dünyaca ünlü isimler bulunmaktadır.

Yurt içinde ve yurt dışında piyano eğitimini tamamlayan birçok piyanistimiz, Türkiye’de ve yurtdışında konserler vererek veya çeşitli kurumlarda eğitimcilik görevi ile kariyerlerini devam ettirmektedirler. Konser kariyerlerini aktif olarak sürdüren piyanistlerimizin sayısı göz önüne alındığında, Cumhuriyet’in ilk yıllarında, müzik alanında Atatürk önderliğinde atılan adımların, oldukça sevindirici sonuçlara ulaştığı görülmektedir. Piyanistlerimizin Türkiye’de ve yurt dışında aldıkları eğitim sonucu kazandıkları birikimi konserler aracılığı ile Türk halkına, verecekleri eğitim ile genç piyanistlere aktarmaları beklenmektedir. Bu sebeple, ülkemizde Cumhuriyet Döneminde piyano eğitiminin hangi eğitimcilerin önderliğinde, hangi temellere dayanarak geliştiğinin ortaya konması ve sanatçılarımızın ülkemizde klasik müzik etkinliklerine ve piyano eğitimine ilişkin görüşlerinin paylaşılması yararlı görülmüştür.

2. Problemler

1. Türkiye’de Cumhuriyet döneminde yetişen solist piyanistlerimizin ülkemizde evrensel müziğin gelişip yaygınlaşması konusunda tavsiyeleri nelerdir?
2. Türkiye’de Cumhuriyet döneminde yetişen solist piyanistlerimizin piyano eğitimcilerine ve öğrencilerine tavsiyeleri nelerdir?

3. Yöntem

3.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; ülkemizde Cumhuriyet döneminde yetişen piyano sanatçılarımız oluşturmaktadır. Görüşme yapılması planlanan örneklem grubuna bu piyanistlerin içinden seçilen on kişi alınmıştır. Örneklem grubu seçilirken daha fazla veri elde etmek amacı ile farklı kuşaklardan piyanistler seçilmiş, bu seçim sırasında farklı alanlara yönelmiş (konser piyanistliği, bestecilik veya piyano eğitimciliği) sanatçıların örneklem grubuna alınmasına dikkat edilmiştir.

3.2. Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin elde edilmesinde sözlü görüşme (mülakat) tekniğinden yararlanılmıştır. Oluşturulan soruların örneklem grubundaki ilgililere yöneltilmesi sırasında, yapılanmış görüşme gereği, görüşülenlere aynı sorular yöneltilmiş, böylece sonuçların karşılaştırılarak güvenilir yargılara varılması amaçlanmıştır.

3.3. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi

Araştırmada görüşmelerden elde edilen bulgular değerlendirilerek ulaşılan sonuçlar tablolar halinde gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

4. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, örneklem grubunda yer alan piyanistlerimiz ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular tablolar halinde gösterilerek yorumlanmıştır.

Çizelge 4.1. Piyanistlerimiz ile yapılan görüşmelerin tarihleri ve görüşme yerleri.

S.No	Adı Soyadı	Görüşme Tarihi	Görüşme Yeri
1	Ayşegül Sarıca	01 Ekim 2004	Eskişehir
2	İdil Biret	07 Ocak 2005	İzmir
3	Verda Erman	02 Aralık 2004	Bursa
4	Gülsin Onay	24 Şubat 2005	Bursa
5	Hüseyin Sermet	28 Ekim 2004	Ankara
6	Fazıl Say	29 Eylül 2004	Bursa
7	Türev Berki	12 Şubat 2005	Ankara
8	Toros Can	30 Ekim 2004	Eskişehir
9	Özgür Aydın	02 Aralık 2004	Bursa
10	Hande Dalkılıç	10 Şubat 2005	Ankara

Çizelge 4.1.’de görüldüğü gibi, örneklem grubunda yer alan piyanistlerimiz ile yapılan görüşmeler 29 Eylül 2004-24 Şubat 2005 tarihleri arasında Ankara, Bursa, Eskişehir ve İzmir’de gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 4.2. Piyanistlerimizin ülkemizde evrensel müziğin gelişip yaygınlaşmasında izlenebilecek yöntemler konusundaki önerileri.

Görüşler	f	%
Küçük yaşta verilecek eğitim ile tanıtılıp sevdirmelidir.	3	30
Basında, radyo ve televizyonlarda daha sık yer verilmelidir.	2	20
Klasik müziğin halka akıllıca tanıtıldığı, açıklamalı konserler düzenlenmelidir.	2	20
Okul müfredatlarına alınmalı, radyo ve televizyonlarda eğitici programlar yapılmalıdır.	2	20
Zamanla gelişecektir.	1	10
Toplam	10	100

Çizelge 4.2.’de, sanatçılarımızın ülkemizde evrensel müziğin gelişip yaygınlaşmasında izlenecek yöntemlere ilişkin görüşleri önem sırasına göre düzenlenmiştir. Sanatçılarımızın %30’u, klasik müzik etkinliklerine ilginin artırılması ve halkın bu konuda bilinçlendirilmesi amacıyla temel eğitimin alındığı küçük yaşlardan itibaren eğitim sisteminin düzenlenmesi gerektiği konusuna değinmiştir. Sanatçılarımız çocukların küçük yaştan itibaren klasik müzik hakkında bilgilendirilmesi, bu tür müzik dinlemeye alıştırılması gerektiği görüşünü belirtmişlerdir. Sanatçılarımızın %20’si ise gazetelerde, radyo ve televizyonda klasik müzik konserlerine daha çok yer verilmesi, konser etkinliklerinin basın yolu ile duyurulması, ayrıca konser eleştirilerine yer verilmesi gerektiğinin altını çizmişlerdir. Piyanistlerimizin %20’si, bu konuda sanatçılara da görevler düştüğü, sanatçıların konserlerinde eser ve besteci ile ilgili

bilgilere yer vermelerinin önemli olduğu görüşündedir. Sanatçılarımızın %20'si ise okul müfredatlarına alınması, radyo ve televizyonlarda eğitici programlara yer verilmesi gerektiğinin altını çizmişlerdir. Bu durumda ülkemizde evrensel müziğin gelişip yaygınlaşması için işe öncelikle eğitim ile başlanması ve basın yolu ile daha iyi duyurulması gerektiği söylenebilir.

Görüşme yapılan piyanistlerimizin bir kısmı eğitim kurumlarımızda eğitimcilik görevlerine devam etmekte ve yeni öğrenciler yetiştirmektedir. Sanatçılarımıza, bu deneyimlerinden ve kendi eğitim yaşantılarından yola çıkarak piyano eğitimcilerine ve öğrencilerine neler tavsiye ettikleri sorulmuş, alınan cevaplar içinde ağırlık kazananlar Çizelge 4.2.3. ve Çizelge 4.2.4.'te gösterilmiştir.

Çizelge 4.3. Piyanistlerimizin piyano eğitimcilerine tavsiyeleri.

Görüşler	f	%
Hoşgörülü ve anlayışlı olmalı	3	30
Sabırlı olmalı	1	10
Piyano çalışmaya ve araştırmaya devam etmeli	2	20
(Yanıtlamayan)	4	40
Toplam	10	100

Çizelge 4.3.'te görüldüğü gibi, sanatçılarımızdan %30'u, eğitimcilerin öncelikle bir eğitimcinin hoşgörülü olması, öğrencilerini anlamaya çalışması gerektiğini, %10'u hatalar karşısında sabırlı davranarak aşırı tepkiler vermemesi gerektiğini, %20'si ise eğitimcilerin piyano çalışmalarını bırakmamaları, özellikle öğrencileri ile çalışacakları eserleri iyi bilmeleri ve bu eserlere hakim olmaları gerektiğine değinmişlerdir. Bu durumda, eğitimcilerin hoşgörülü olmaları gerektiği görüşünün öne çıktığı söylenebilir. Sanatçılarımızın bir kısmı (%40) ise bu soruyu yanıtlamamıştır. Bu durum, bazı sanatçılarımızın eğitimcilik görevi üstlenmemeleri ile açıklanabilir.

Çizelge 4.4. Piyanistlerimizin piyano öğrencilerine tavsiyeleri.

Görüşler	f	%
Çok çalışmalı, yaptığı işi sevmeli	3	30
Bilinçli çalışmalı	1	10
İyi piyanistleri dinlemeli, çok konsere gitmeli	2	20
Alçakgönüllü olmalı	1	10
Müzikte mükemmele ulaşmak için çalışmalı	1	10
(Yanıtlamayan)	2	20
Toplam	10	100

Çizelge 4.4'te görülebileceği gibi piyanistlerimiz öğrencilere başarıya ulaşmak için öncelikle çok çalışmaları gerektiğini hatırlatmaktadır (%30). Ancak çok çalışmanın tek başına yeterli olmayacağı; bu çalışmaların, ne istediğini bilerek yapılan, bilinçli ve planlı çalışmalar olması (%10), çalışmaların amacının müzikte mükemmele ulaşmak olması gerektiği (%10) de belirtilmiştir. Sanatçılarımızın değindiği bir diğer nokta da

konserleri takip ederek canlı performansları izlemenin, ayrıca iyi yorumcuların kayıtlarını dinlemenin de çalışmalara olumlu katkısı olacaktır.(%20). Kazanılan başarılar karşısında alçakgönüllü davranmaları gerektiği de belirtilen görüşler arasındadır.(%10). Bu durumda, öğrencilerin başarıya ulaşmak için çok ve bilinçli çalışmaları gerektiği, ayrıca dinleme yolu ile de kendilerini geliştirmeleri gerektiği söylenebilir. İki sanatçımız ise bu soruyu yanıtlamamıştır.

5. Sonuç ve Öneriler

Ülkemizde klasik müzik alanında gelinen nokta günümüzde çeşitli yönleri ile değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme, çoğunlukla sanatçılar, ortaya koydukları yorum veya düzenlenen etkinlikler kapsamında düşünülmektedir. Bu çalışmada, klasik müzik etkinlikleri ve izleyicinin ilgisi bakımından Türkiye’deki genel durumun sanatçı gözü ile değerlendirilmesi gerekli görülmüştür. Ülkemizde evrensel müziğin gelişip yaygınlaşması için izlenebilecek yöntemler konusunda piyanistlerimizin önerileri öncelikle eğitim alanında yapılacak düzenlemeleri içermektedir. Bu doğrultuda okullarda seri konserler, konferanslar verilebilir, orkestra provalarına okullardan öğrenciler götürülebilir, okullarda müzik dinleme dersleri verilebilir. Ayrıca müzik eğitimi veren kurumlar yaygınlaştırılmalıdır. Sanatçılar devlet tarafından desteklenmeli, bölgesel orkestralar, çok sesli korolar kurulmalı, konser salonları yapılmalıdır. Etkinlikler medya tarafından daha iyi duyurulmalı, radyo ve televizyonda klasik müzik içerikli programlara ağırlık verilmeli, CD’ler düzenli olarak dağıtılmalıdır. Sanatçıların da açıklamalı konserlere yer vermeleri, yalnızca popüler eserleri değil, klasik müziği en iyi şekilde tanıttacak eserleri seslendirerek ülkemizde bu tür müziğin yaygınlaşmasına katkıda bulunmaları beklenmektedir.

Görüşmeler sırasında sanatçılarımıza piyano eğitimcilerine ve öğrencilerine tavsiye ve önerilerinin neler olduğu sorulmuştur. Bu tavsiye ve öneriler doğrultusunda, piyano eğitimcilerinin öğrencilerin hatalarını sebepleri ile birlikte uygun bir dille anlatmaları, hoşgörülü olmaları, öğrencileri ile iletişim kurmaları ve onları anlamaya çalışmaları gerektiği ortaya çıkmıştır. Piyano eğitimcilerine önerilen bir diğer nokta ise alanlarında araştırma yapmayı sürdürmeleri ve piyanist kimliklerini korumalarıdır. Piyano öğrencilerine ise yaptıkları işi sevmeleri ve çok çalışmalarının yanı sıra hedeflerini iyi belirlemeleri, başarıları karşısında alçakgönüllü davranmaları, deşifre, oda müziği, teknik ve pedal çalışmalarına önem vermeleri, şancılara eşlik etmeleri ve konserleri takip etmeleri önerilmektedir.

Son yıllarda bazı piyanistlerimizin Türkiye’ye yerleşerek müzik eğitimi veren kurumlarda eğitimci olarak görev almaları oldukça sevindiricidir. Bu sayede sanatçılarımız Türkiye’de ve yurt dışında aldıkları eğitim sonucu oluşan birikimlerini ve deneyimlerini genç piyanistlere aktarabilmektedirler. Sanatçılarımızın özellikle yüksek lisans ve doktora programlarında eğitimci olarak görev almaları faydalı olacaktır. Elbette bütün piyanistlerimizin eğitimcilik görevi üstlenmeleri mümkün değildir. Ancak sanatçılarımızın Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde, okullarda veya salonlarda konserler vererek eğitim sürecine katkıda bulunmaları sağlanmalıdır. Bunun için konser salonlarının sayısı artırılmalı, piyano bulunmayan salonlara piyano alınmalıdır. Düzenlenen etkinlikler radyo ve televizyonda duyurularak katılım sağlanmalıdır.

Konserlerde, seslendirilen eserin bestecisi ve dönemi hakkında açıklamalara yer verilmeli, bu sayede dinleyicinin çalınan eseri daha bilinçli dinlemesi sağlanmalıdır. Türk bestecilerin eserlerinin notalarının basımı gerçekleştirilmeli, orkestra konserlerinde veya resitalerde bu eserler daha sık seslendirilerek tanıtılmalıdır.

Çok sesli müziğin gelişip yaygınlaşması, öncelikle küçük yaşta verilecek temel eğitim ile mümkündür. Bu amaçla okullarda konserler verilmeli, öğrenciler orkestra provalarına götürülmeli, müzik derslerinde zevk eğitime önem verilmelidir. Müzik öğretmeni derslerde kayıtlardan eserler dinletmeli veya bireysel çalgısı ile örnekler seslendirmelidir.

Radyo ve televizyonlarda tanıtıcı ve eğitici programlara daha sık yer verilmelidir. Bu programlara bestecilerimiz ve solistlerimiz konuk edilerek çeşitli dönemlerden bestecilerin yanı sıra Türk bestecilerin eserlerinden örnekler tanıtılmalıdır. Sanatçılarımız gerek konserleri, gerekse gerçekleştirilecek söyleşiler ile basın-yayın organlarında daha sık yer almalı, bu sayede seslerini daha geniş kitlelere duyurabilmelidirler. Senfoni orkestraları sezon içerisinde düzenli olarak genç sanatçılarımıza eşlik etmelidirler.

Bu öneriler doğrultusunda piyano eğitimi sürecinin daha verimli hale getirilebileceği ve ülkemizde çok sesli müziğin gelişip yaygınlaşması yönünde yapılan çalışmaların hız kazanacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

1. Karaesmen E., **Kamuran Gündemir, Piyanist, Hoca ve Cumhuriyet Aydını**, Sevda Cenap And Müzik Vakfı Yayınları, Ankara 2002, s. 115.
2. Gazimihal M. Ragıp, **Türk Askeri Muzıkları Tarihi**, Maarif Basımevi, İstanbul 1955, s. 127.
3. Ali F., **Ferhunde Erkin, Tuşlar Arasında**, Ankara 2000, s. 26.
4. Güner E., **Cemal Reşit Rey'in Yaşamı ve Piyano Yapıtlarına Derin Yaklaşımlar**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2000. s. 5.
5. Fenmen M., **Piyanistin Kitabı**, yay.y, Ankara 1947, s. 160.
6. Özmenteş G., **Mithat Fenmen, Yaşamı, Sanatçılığı, Eğitimciliği ve Çoksesli Türk Sanat Müziğindeki Yeri**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1999.